

AYDIN'IN FETHİ VE AYDIN BEY

Editör:
Kemal Ramazan HAYKIRAN

Aydın 2024

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları No: 139

Kitabın Adı : Aydın'ın Fethi ve Aydın Bey

Editörler : Kemal Ramazan HAYKIRAN

Sayfa Sayısı : 276+ VIII s;

Ebat : 16,5 x 24 cm

ISBN : 978-625-94305-7-7

Basım Tarihi : Aralık 2024

Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin
sorumluluğu tamamen yazarlara aittir.

Aydın Bey ve Beylikler Dönemi Bey Türbeleri

*Bülent Nuri KILAVUZ**

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde 1207-1240 H (1792-1825 M.) tarihli arşiv belgelerinde “Evkafdan Yenişehir-i Aydın Kazâsı’nda kâin Aydın Baba Zâviyesi’nin vâki’ olduğu Boyasın nâm karye”¹ ifadesi Osmanlı devletinin son dönemlerine kadar Boyasın köyündeki Aydın Baba zaviyesinin ve vakfının aktif olduğunu göstermektedir. Aynı köy günümüzde ismi değiştirilmekle birlikte mevcuttur. Aydınogulları Beyliğinin temellerini atan Aydın Bey, beyliğin temellerinin atıldığı Yenişehir’e bağlı Boyasın (Boybaşı) köyündeki türbesine gömülmüştür.

Aydınogulları Beyliğinin isminin nereden geldiği tartışmaları bir bakıma Aydın Bey’in Türbesinin açıklığa kavuşmasıyla sonuçlanmıştır. Aydın Bey’in hayat hikâyesi de zaman içinde alan ve arşiv çalışmalarından elde edilecek verilerle netleşecektir. Aydın Bey, kayıtlı tarihi gerçeklerden hareketle Büyük Menderes Vadisi ile Dandalaz (Morsynos-Dandalas/Karacasu/Aydın) Vadisi bölgesinde faaliyet göstermiş, akınlar düzenlemiştir. Selçuklu-Bizans arasında bir uç merkezi ve sınır bölgesi olan Dandalaz Vadisi tarih öncesinden itibaren yerleşmeye sahne olmuştur. Coğrafi konumu, iklimi ve su kaynakları, güvenlik durumu, ticari merkezlere, yol ağına ve önemli geçitlere yakınlığı bulunmaktadır. Bu özellikler yerleşik hayat kadar dağlar arasında korunaklı mevkiler ve verimli topraklar bakımından konar-göçer Türk kültür hayatı için yaylak-kışlak açısından da uygundur. Konumu ve zenginlikleri ile bu uç bölge ve vadi Aydın Bey ve Türkmen obalarına önemli bir yurt ve gaza merkezi ve Aydınogulları beyliğinin temellerinin atıldığı bölge olacaktır (Kılavuz, Adak; 2022, 78).

* Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Türk ve İslam Sanatları Anabilim Dalı, bnkilavuz@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0775-1945.

¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, C_EV_00025_01207_001_001, C_EV_00025_01207_002_001, C_EV_00025_01207_003_001, C_EV_00087_04316_001_001, C_EV_00318_16180_001_001.

XII. yüzyılın son çeyreğinde Menderes havzasında Türk akınlarının yoğunlaştığı görülmektedir. J. A. Cramer, Antiokheia ve çevresinin Türkler tarafından 1176'da kuşatıldığını, 1198'li yıllarda Türk yerleşimcilerden korkan Bizanslıların bölgeyi terk ettiklerini ve 1206 yılında da Nikeia (İznik)'ya doğru çekildiklerini yazar (naklen Dinç, 2011, s. 114). 1177'de kaynaklarda Atabeg olarak geçen bir Türk komutanı emrindeki askerlerle, Antiokheia bölgelerini yağmalayarak ele geçirmiştir. Bizans İmparatoru I. Manuel bölgeye Bizans kuvvetlerini göndermesi üzerine Türk tarafı yenilmiş ve Atabeg de hayatını kaybetmiştir (Ayönü, 2014, s. 176-177).

Anadolu Selçuklu sultanı I. Gıyaseddin Keyhusrev 1211 yılında bölgeye akın düzenlemiş, Antiocheia'da I. Theodoros Laskaris'in ordusu ile yapılan savaşta Selçuklu ordusu üstün olmasına rağmen imparator ile mücadele eden Keyhüsrev'in şehit olması üzerine Selçuklular savaşı kaybetmiştir (Kaymaz, 2009, s. 9; Sevim, 1936, s. 348; Ertuğrul, 2009, s. 220-222; Ayönü, 2015, s. 1-13).

Ebü'l-Fidâ Denizli bölgesindeki dağlarda Türkmen varlığından bahseder. (Ebü'l-Fidâ, 2017, s. 302). Bölgedeki siyasi gelişmeler Aydınoğullarının beylik olarak temellerinin atıldığı dönemde bölgede Türk varlığının yerleşmeye başladığını göstermektedir.

Ahmed Tevhid, Aydınoğulları'nın kökeni hakkında; “*Bu hükümetin müessisi olan Aydın beyin babası Mehmed bey Rum Selçukî Devletinin amirallerindendir. Devlet-i müşarüniyehada amirallere emîrû's-sevâhil ve melikü's-sevâhil ünvanları verilür idi*” (2016, s. 75-79) bilgisini vererek, Aydın Beyin babası Mehmed Beyin bir uç-sahil emiri olduğunu, Aydın Beyin de babası gibi “emîrû's-sevâhil” olduğu bilgisini vermektedir. Köprülü, Düsturnâme'ye dayanarak, Aydın Beyin beş erkek evladı olduğunu belirtmiştir. Aydınoğlu Mehmed Beyin Germiyanogullarının bir emiri olduğunu belirtse de Aydın Bey hakkında bilgi vermemiştir (2017, s. 185 vd.).

Witteck çalışmasında eski adı Laskarid-ili olup sonradan Aydın-ili denen bölgenin zaptında bir sevahil reisi olan “Aydın Reis”nin varlığını belirtmektedir (Witteck, 1999, s. 34).

XVI. yüzyılda yaşamış Bursalı Ahmed bin Mahmud, Selçuknâmesinde Aydın Bey'den sadece şu şekilde bahsetmiştir: “*Anadolu saltanatı Selçuklular elinden gitti. Kıyılarda ve uçlarda onların emirlerinden bazı kimseler kaldı. Aydın, Menteşe, Saruhan ve Hamid gibi her birisi müstakil beyler oldular*” (2011, s. 310-311). Bu bilgiden de anlaşıldığı üzere Aydın Bey bir uç emiriydi. Yazıcızâde Ali², II. Murad döneminde kaleme aldığı eserinde; “*Ve Leşkeri ilini ki şimdi Aydın ili dirler, Aydın ve oğlanları dutmuşlardı, ki Aydın Re'is Muhammed oğlyidi, ki sevâhil gemilerinin re'isleri ol tarafa kışlağa varan Türkler-ile ittifak idüp ve ol yirlerin Rumları Sultanların harac güzarlariydılar, çün Sultanlar aradan gitdiler, anlar ol Rumları yağı (yağma) idüp feth itdiler.*” (Yazıcızâde Ali, 2009, s. 907) Aydın Beyin babasının Muhammed (Mehmed) olduğu, babasıyla bölgede fethettiklerini bildirmektedir.

Bizans kaynaklarından Dukas, eserinde; “*İzmir'e kadar Lidia eyaleti Atin (Aydın) tarafından ...*” ele geçirilmiştir (1956, s. 5), diyerek Batı Anadolu'nun ele geçirildiğini belirtmiştir. Dukas, Aydınolu Mehmed Beyin oğlu olan Gazi Umur Beyi; “*Aydın'ın torunu Omur*” şeklinde tanıtmıştır (1956, s. 6).

Birgi'de Aydınolu Mehmed Bey adına yapılan türbe kitabesinde; “*Ey zair şu gördüğüm türbe, ilim, adil, gaza cihadıyla şöhrati şiar, tesis ettiği birçok hayratıyla mümtaz gazilerin sultanı, emri din ve devletin mübariz ve kahramanı, büyük şah Aydınolu Mehmet Bey için bina olunmuştur. Allah kabrini nurlandırın. 2 Cemaziyelevel 734*” (Armağan, t.y., s. 7), ifadeler beyliğin kurucusu Mehmed Bey'in açıkça babasının ismini vermektedir. Yine Aydınolu Mehmed Beyin Birgi'de inşa ettirdiği Ulu Cami'nin kitabesindeki; “*fi sebili'l-lahi teala Mehmed ibn Aydın*” (Köprülü, 2017, s. 188) ifadeleri de Aydın Beyin beyliğe isim veren şahsiyet olduğunu göstermektedir. Bu durum, Aydınolu Mehmed Bey adına basılan paralarda da görülmektedir:

² Yazıcızâde Ali, İbn Bibi'nin Farsça eserini Türkçeye çevirmiş, bazı eklemelerle ve çıkarmalarla farklı bir eser meydana getirmiştir (2009, s. XXXI vd.).

(Aydinoğlu Mehmet Bey adına basılan dirhem.)

Ön yüzü: Es-Sultanü'l-âlim el-celalî hullide memleketehu **Mehmed bin Aydın Bey**

Arka yüzü: Kelime-i Tevhid, etrafında Ebubekir, Ömer, Osman, (Ali)
(Sağıt & Teoman, 2013, s. 314).

(Mehmed Bey oğlu Hızır Bey adına basılan mangır.)

Ön yüzünde: Sekiz kollu yıldız içinde sekiz kollu çiçek motifi

Arka yüzü: El-Celalî Hızır (bin) Mehmed (bin) Aydın (Sağıt & Teoman, 2013, s. 319).

Beyliğin son dönemindeki basılan paralarda da bu durumu görmek mümkündür:

(II. Umur beyin oğlu Mustafa Bey³ (1423-1424) adına basılan akçe.)

Ön yüzü: Mustafa bin Mehmed bin Aydın

Arka yüzü: (Sultan) Mehmed Ala(ed)din 824 (Sağıt & Teoman, 2013, s. 332)

Aydın Bey'in hayatı hakkında tek kaynak Şikârî'nin Karamannâmesi'dir⁴. Yahşi Han bir savaşta ölünce; "*Yahşi Hânın bir oğlu var idi. Aydın Beg derler idi. Nureddin âni, babası yerine beg eyledi 'Ahd eylediler ki dosta dost düşmene düşmen ola.' Andan sonra Ermenâk'e gelüb mesken edindiler ve oğlu Karaman'ı yerine beg edüb kendü Sivas'a geldi*" (Şikârî, 2005, s. 107). Yahşi Han Aydın Beyin babası olmayabilir. Yazıcızade bu konuda babasının isminin Mehmed Bey olduğunu belirtmektedir. Şikârî; "*Tarsus'a gelüb Yahşi Hânı dutub Varsağı muhkem kırub Aydın'ı Bolkar'a⁵ beg edüb kendüsü Ermenâk'de pederine buluşub Nure Sofî, Yahşi Hânı dilek edüb azâd eyledi*" (2005, s. 108), diyerek Bolkar/Bulgar dağlarında faaliyet gösterdiğini belirtmiştir.

Karamanoğulları 10 Zilhicce 675 (13 Mayıs 1277) tarihinde Konya'yı zapt etmiş (İbn Bibi, 1996, s. 210) ve Alâadin Siyavuş'u (Cimri)⁶ Selçuklu sultanı ilan etmiştir. İbn Siyavuş'un düzmece bir kişi olduğu noktasında kesin bir kanaat belirtmemiştir (Bîbî, 1996, s. 204).

Cimri olayında Karamanoğlu Mehmed Bey etkin rol almış, bu kısa süreli saltanatta vezir olarak devlette önemli adımlar atmıştır. Beylere ikta dağıtırken Aydın Beye de Saruhan Bey ile sahil kesiminde (Batı Anadolu) fetih görevi vermiştir (Şikârî, 2005, s. 129).

³ (Adak, 2022, s. 246-275).

⁴ Karamanoğulları Beyliği hükümdarı Alâeddin Beyin Dehhâni Şehnamesinden esinlenerek Karaman Şehnamesi yazdırmakla görevlendirdiği kişi Yârcâni'dir. Şikârî adlı bir müellif XVI. Yüzyılda eseri Farsçadan Türkçeye çevirmiştir (Köprülü, 2006, s. 91).

⁵ Bolkar: Bulgar Dağlarıdır. Bu dağlar Ereğli ve Mersin arasında, Torosların bir kısmını oluşturmaktadır (Umar, 1993, s. 178).

⁶ Karamanoğlu Mehmed Bey, II. İzzeddin Keykâvus'un oğlu olduğunu iddia ettiği Alâeddin Siyavuş'a Cimri de denmiştir.

Baykara, Aydın Beyin, XIII. yüzyılın son çeyreğinde, Menteşe Bey ile harekâta katılarak Geyre ve Antiokhia'yı, 1278 tarihinde aldığını, yörenin kılıç hakkı olarak hâkimi (fatihi) olduğunu belirtmiştir (2013, 38). Menteşe Bey, Menderes boylarından gelmiş; fakat Aydın Bey, muhtemelen Dandalaz vadisinden harekete katılmıştır (Baykara, 2013, s. 38).

1301 tarihlerinde Aydınöğlu Mehmet Beyin tarih sahnesine çıkıp Germiyanogulları'nın sübaşısı olarak bölgedeki fetihlerde yer aldığı görülmektedir. Kalkaşandi'de bu konuda önemli bir bilgi bulunmaktadır: *“Zikri geçtiği üzere onlar Birgî ve beraberindeki şehirlerin sahipleridir. Mesâlikü'l-ebâr'da “Birgi'nin sahibi Mehmed bin Aydın'dır. Bu Aydınöğlu bildiğim kadarıyla ülke meliklerinden birisidir. Aksine o her taraftan yalnız başına olup kimseyle dostluğu da teması da yoktur denildi” dedi”* (Güzelçiçek, 2019, s. 48).

1304'te Katalanların Batı Anadolu'daki görünmelerine karşı koyanlar arasında Aydınöğulları da bulunmaktaydı. Menteşe ve Aydın (Atia) orduları Germiyanogulları ile Katalanlarla mücadele etmişlerdir (Witteck, 1999, s. 43).

Yakup Bey'in sübaşısı olduğu bilinen (Ahmed Eflâkî, 2012, s. 689) Aydınöğlu Mehmed Bey, Sasa Bey ile Menderes bölgesinde gaza ile görevlendirilmişti. Germiyanöğlu Yakup Bey'in kuvvetleri Alaşehir'i kuşattığı sırada Aydınöğlu Beyliği de ordusu ile O'na destek vermişti (Varlık, 1974, s. 38-39).

Aydın Bey anlaşıyor ki, Dandalaz Vadisi ve B. Menderes vadisinde bir uç beyi olarak, bu bölgenin fethetmeye, Türkleştirmeye çalışmıştır. Alaeddin Keykubat tarafından Bolkar/Bulgar dağlarında iktâ verildiği ihtimal dâhilinde olan Aydın Bey ve ailesi bu bölgenin fethinde görev almıştır. Moğollar ya da uçta Bizans kuvvetleri ile savaşları sırasında yaralanıp vefat etmiş olmalıdır. Oğlu Mehmed Bey de bu sıralarda babası etrafında toplanan Türkmenleri ve savaşçı gazileriyle Germiyanogulları emrine girerek uç bölgesinde savaşlarına devam etmiş olmalıdır.

Düsturname'ye göre Aydın Beyin erkek evlatları olarak; Mehmed, Osman, Karaman, Hasan ve Hamza tespit edilmiştir. Eserde ilgili kısım

şu şekildedir; “Beş karındaşdı iş bunlar tamam / Uluş Mehmed beğ anun nik nam / Biri Osman ve Karaman ve Hasan / Hamza begdir kiçesi ki dinle sen” (Celep, 2017, s. 6). Aydın Beyin babası Mehmed Bey bir “Emiru’s-sevâhil” idi.

Aydın Bey Türbesi

Aydın Beyin türbesinin yeri hakkında bazı fikirler ileri sürülmüştür. Boyasın adı üzerinde de durulması gerekmektedir. Boyasın, Aydın Beyin Türbesinin olduğu yerleşmenin eski adıdır. Aydın Bey, Baykara’ya göre, XIII. yüzyıl ortalarında Karaağaç yöresinden Tavas ovasına geçen bir boy beyidir ve vefatından sonra defnedildiği mezarının bulunduğu yer “*Boy Beyinin Sini (mezarı) anlamında Boy-sini, olmuş ki bugün artık Boyasın’dır*”⁷ (2013, s. 39). Baykara’nın bu fikrini Konukçu da desteklemiş, ancak yer adının Boy-sini değil, Osmanlı arşiv kayıtlarına göre Boya-sini olması gerektiğini belirtmiştir. (Konukçu, 2016, s. 113-114).

Gömeç ise “boyla” unvanının eski Türk kitabelerinde sıkça rastlanan bir unvan olduğunu tespit etmiş ve Dede Korkut Destanlarındaki “*boy boylamak*” ile bağlantısında dikkat çekerek “*boylamak*” ile ilgili olabileceğini belirtmiştir (2010, s. 75, 76 ve 77). Esençay’ın eski adı “*Boyasın*”, Aydın Bey’in boyunu düzene sokan, yurt tutmalarını sağlayan saygın bir insan olduğundan, O’na izafen verilmiş bir yerleşme adı olabilir. Aynı zamanda Şikârî’ye göre Aydın Beyin bir boy beyi olması ve Bolkar (Bulgar) dağlarında faaliyet göstermiş bir komutan olması, Bulgar Türklerinden gelen bu unvanla anılmasını sağlamış olabilir. Buradan hareketle de Aydın beyin bir boyla ya da boyar olmasından kaynaklı yer adının; “*Boyar-sini: Boyarın mezarı*” anlamında bu yerleşime ad olarak verildiğini akla getirmektedir. Bu ad daha sonra dönüşerek; “*Boyarsini > Boyarsın > Boyasın*” şeklini almış olabilir.

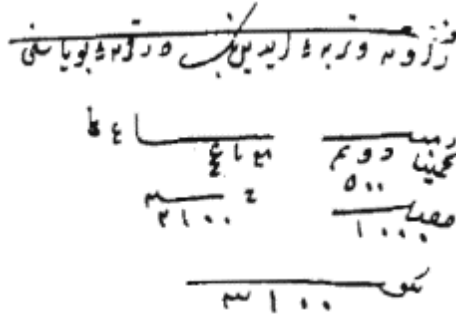
Tapu Tahrir Defterleri veya Defter-i Hâkânîler⁸, Osmanlı arşivleri arasında Kanunî Sultan Süleyman’ın ilk yıllarında yapılan genel

⁷ Karacasu ilçesindeki, Aydın Bey türbesinin bulunduğu köy Esençay, Cumhuriyet öncesinde Boyasın adını taşıyordu.

⁸ BOA, 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), Dizin ve Tıpkı basım, Ankara 1995.

sayımların neticesinde hazırlandığı, içerisindeki tarihten (fî şehri Rebî'ü'l-âhir sene 937, sh. 197) de anlaşılan Anadolu Eyaletine ait 166 numaralı defter bunlardan biridir (BOA, 1995, 166 Numaralı Defter). Bu defterlerin orijinal metninde Aydın livâsı hakkında 365-480 sayfalar arasında bilgi verilmektedir. Bu defterde 463 nolu varakta Aydın Bey ismine ve Aydın Bey Türbesi olarak “Yenişehir Boyasini”de bir türbeden bahsedilmektedir.

BOA, 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), 463 numaralı varakta:

İlk satırda: “Kaza-i zaviye ve türbe-i Aydın Bey der karye-i Boyasini” yazmaktadır.

Kanuni Sultan Süleyman devrine ait diğer bir arşiv olan Aydın İli Evkaf Defteri’ne göre Boyasın’da Aydın Bey Zaviyesi ve Aydın Bey türbesi bulunmaktadır (Erdoğan, 2016, s. 8 ve 324; Ertuğrul, 1995, s. 203-206). Buradaki zaviyeye dair evkaf da bulunmaktadır (Erdoğan, 2016, s. 8 ve 324). Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi’nde bulunan TD 571 numaralı Aydın evkaf defteri de incelendiğinde Aydın Bey Zaviye ve Türbesi için “Boyasini” köyünde kadimden beri tekkenin evkâfına kayıtlı olan yerlerin varlığı dikkat çekmektedir (Sönmez, 2017, s. 127). Armağan, bölgede yaptığı sözlü tarih araştırmalarında Boyasın/Boyasini köyündeki vatandaşların, Aydın Beyin Bizans ile Geyre’de yaptığı savaşta yaralandığını ve Boyasın’da öldüğünü söylediklerini belirtmiştir (2009, s. 146).

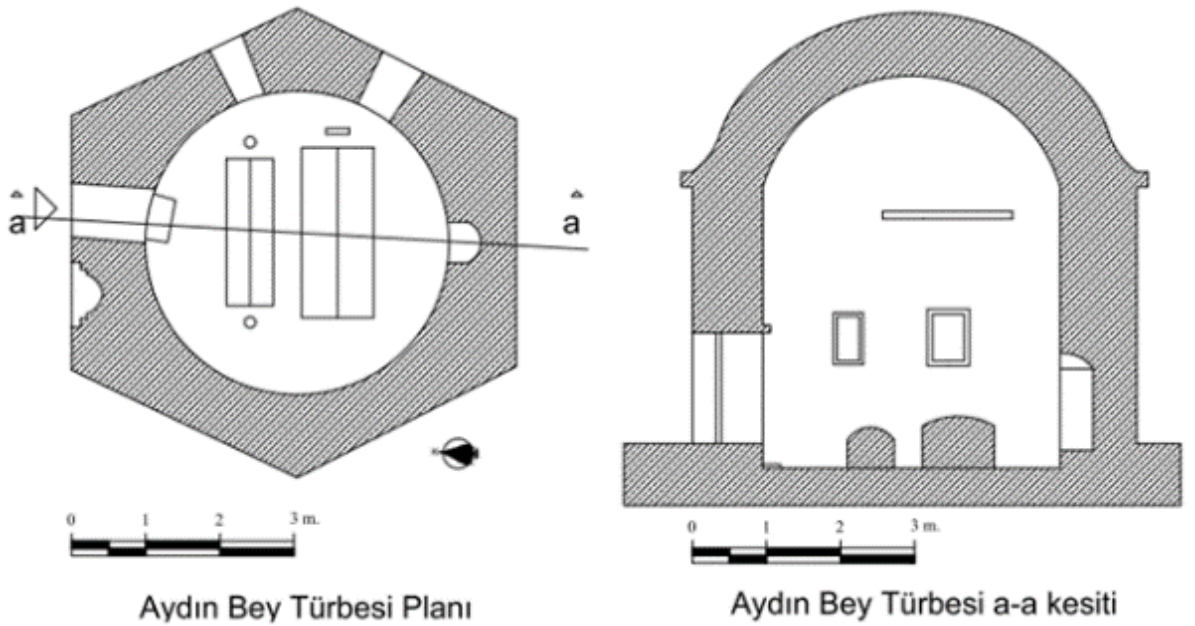
Foto. 2: Aydın Bey Türbesi Kuzeyden Genel Görünüm

Türbenin etrafında günümüzde büyük oranda tahrip olmuş ve geç Osmanlı dönemine ait mezar taşları mevcuttur. Bölgede türbenin dönemine ait mezar taşlarının olma ihtimali yüksektir (Foto. 3).

Foto. 3: Aydın Bey Türbesi Batıdan Genel Görünüm

Türbe, dışarıdan altıgen, içeriden daire planlıdır. Altıgenin cepheleri ortalama 3.35 m. genişliğinde, içeriden 4.10 m. çapındadır. İç mekân yaklaşık 4 m. Çapında ve zeminden 5.30 m. yüksekliğinde kubbe ile örtülüdür (Çizim 1). Son onarımda, önceki onarımlarda yapılan çimento bazlı cephe sıvası kaldırılmıştır (Foto. 4). Beden duvarları, bölgenin kum taşından oluşan kırma taş, moloz taş ve aralarında yer yer tuğla malzeme ile inşa edilmiştir. Altıgen türbenin, kuzey, kuzeydoğu ve güney doğu cepheleri dışında diğer üç cephesi sağlamdır (Çizim 1; Foto. 5-7).

Çizim 1: Aydın Bey Türbesi Plan ve Kesit Çizimi

Foto. 4: Aydın Bey Türbesi Onarım Öncesi Genel Görünüm (E. Konukçu'dan)

Foto. 5: Aydın Bey Türbesi Batı Cephe

Foto. 6: Aydın Bey Türbesi Güneydoğu Cephe

Foto. 7: Aydın Bey Türbesi Güney Cephe

Kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerinde, zeminden yaklaşık 1.00 m. yükseklikte, sivri kemer alınlıklı, düz atkı taşlı ve dikdörtgen formlu birer pencere vardır. Pencere alınlıkları tuğla malzemeye örülmüş ve içleri niş formunda boşaltılmıştır (Foto. 8-9).

Foto. 8: Aydın Bey Türbesi Doğu Cephe

Foto. 9: Aydın Bey Türbesi Pencere Detay

Foto. 10: Aydın Bey Türbesi Kuzeydoğu Cephe

Kuzey cephe, doğuda giriş kapısı, batıda mihrap ile düzenlenmiştir (Foto. 10-11).

Foto. 11: Aydın Bey Türbesi Kuzey Cephe

Sivri kemer açıklıklı giriş kapısı, 74x 150 cm. ölçülerindedir. Giriş kapısının kemeri tuğlayla örülmüştür. Kapının 35 cm batısında yer alan mihrap da aynı boyutlardadır. Tuğla malzemeli mihrap, 3 kademeli, yarım daire planlı ve testere dişli üç sıra kavsaralıdır (Foto. 12).

Beden duvarları sade biçimde sonlanır. Son onarımlarda (2020-2021) beden duvarları üstte çelik bir bilezikle desteklenmiştir. Kubbe dışarıdan kasnaksız olarak yükselmekte ve kiremit kaplıdır (Foto. 4-11).

Foto. 12: Aydın Bey Türbesi Giriş Kapısı ve Mihrabiye

İç mekânın kodu dışarıdan 35 cm. düşüktür. Daire planlı iç mekânın ortasında güneydeki daha büyük olmak üzere iki sanduka vardır. Buradan güneydekinin Aydın Bey'e kuzeydekinin de eşine ait olduğu söylenebilir. Zemin kayrak taşı kaplamalıdır. Girişin karşısında mihrap, doğusunda iki pencere bulunur. Kapı ve pençeler, düz atkı taşlı sade dikdörtgen açıklıklardır (Foto. 13-14). İç mekânın daire planlı olmasından dolayı kubbeye geçiş elemanı kullanılmamıştır. Sadece geçiş

bölgesinde, doğu ve batıda, kuzey-güney doğrultusunda iki ahşap hatıl gergi mevcuttur (Foto. 13).

Foto. 13: Aydın Bey Türbesi, İç Mekânda Pencere ve Giriş Kapısı

Foto. 14: Aydın Bey Türbesi, İç Mekân

Foto. 15: Aydın Bey Türbesi, Mihrap

Mihrap zeminden 25 cm yükseklikte, yarım daire planlı, kırık kemer formludur. Beden duvarı malzemesiyle sade biçimde düzenlenmiştir (Foto. 15).

İç mekânın ortasındaki iki sandukanın eski fotoğraflarından üzerlerinin çimento harç sıvasıyla kaplı oldukları anlaşılmaktadır. Günümüzde sandukalar ahşapla kaplanmış ve şahideler açığa çıkarılmıştır. Büyük mezarın Aydın Bey'e, küçük mezarın ise Aydın Bey'in eşine ait olduğu düşünülebilir. Ne yazık ki mezarlar önceki dönemlerde tahrip olmasından dolayı mezar taşları günümüze sağlam olarak ulaşamamıştır. Mevcut mezar taşlarının da ne kadar özgün yapıya

ait olduğu düşündürücüdür. Büyük mezarın baş taşı sonraki onarımlar sırasında sade bir mermer taş olarak yerleştirilmiştir (Foto. 16-17).

Foto. 16: Aydın Bey Türbesi, Sandukalar

Foto. 17: Aydın Bey Türbesi, Onarım Öncesi Sandukalar (Aydın Valiliği Arşivinden)

Ayak taşının dışı geometrik süslemeli iken iç kısmı sade ve tırtıklıdır. Muhtemelen bir cephe süslemesi olarak kullanılan mermer malzeme türbenin geçirdiği bir onarım sırasında şahide olarak kullanılmıştır. 33 x54 cm ölçülerinde dikdörtgen boyutlu taşın ön yüzü, ortadaki dar yanlardakiler geniş olmak üzere boyuna üç şeride bölünmüş ve oyma-kabartma tekniğinde geometrik motiflerle bezenmiştir. Orta şerit ard arda sekiz kazayağı motifi ile sağdaki şeridin alt bölümü mukarnas şeklinde ikişerli ve üçerli sıralar şeklinde üst üste motiflerle üst bölümü ise zikzak motifleriyle, soldaki şerik, altta iki üstte bir düzeninde üçerli gruplar halinde sivri kemer biçiminde iki dilimli mukarnaslardan oluşan beş geometrik süsleme ile işlenmiştir (Foto. 18).

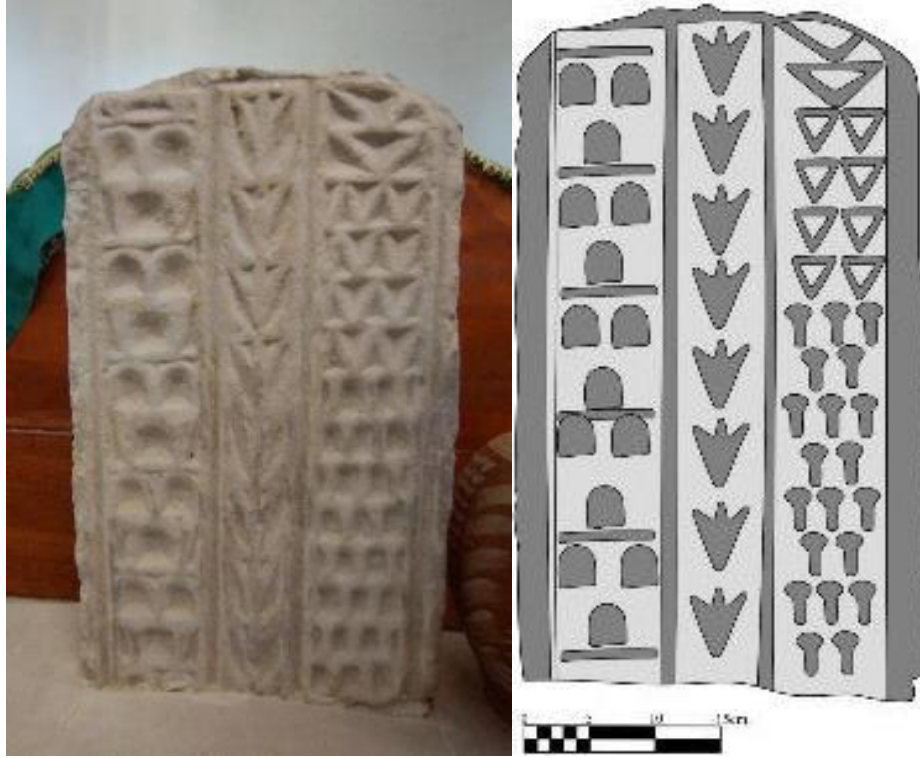

Foto. 18: Aydın Bey Türbesi, Ayak Taşı

Aydın Bey'in eşinin mezar taşları silindirik formludur. Formları bakımından şahideden daha çok mimari malzeme görünümündedirler. Yine Aydın Bey mezarında olduğu gibi gerçek şahidelerin tahrip edilmesi ve kaybolması sonrasında onarım sırasında yerleştirildikleri anlaşılmaktadır. Aydın Beyin şahidesinde olduğu gibi bu mezarın da baş taşının ortasında 2 cm çapında zıvana deliği bulunmaktadır. Baş taşı iki boğumla üç bilezikli düzenlenmiştir. Ayak taşı ise altta kaide biçiminde genişlemektedir. Ayak taşı damarlı gök mermer iken baş taşı beyaz mermer malzemelidir. Taşlar ortalama 18 cm. çapında ve 30 cm. yüksekliğindedir (Foto. 19-20).

Foto. 19: Aydın Bey Türbesi, Eşinin Ayak Taşı Foto. 20: Aydın Bey Türbesi, Eşinin Baş Taşı

İnşa tarihi ile ilgili herhangi bir belge ve kitabenin bulunmadığı yapı yöre halkı tarafından “Aydın Baba”, “Aydın Bey” isimleriyle anılmakta ve ziyaretgâh, zaviye olarak kullanılmaktadır. Ayrıca arşiv kayıtlarında da Boyasın köyünde Aydın Baba Zaviyesinden bahsedilmesi bu türbenin Aydın Bey’e ait olduğunu güçlendirmektedir. Yeri tam olarak bilinmemekle birlikte arşiv kayıtlarından ve tarihi olaylardan Dandalaz nehri ve Karacasu yakınlarında olduğu düşünülen Yenişehir darplı sikkelerde de tarih ve hükümdar adı olmamakla birlikte Aydınoğullarına ait sikkeler mevcuttur. Bu mangırlardan birinde altı kollu yıldız içinde “duribe Yenişehir” ifadesi yazılıdır (Teoman, 2018, s. 132).

Bölgede Aydınoğulları dönemine ve XIV yüzyıla tarihlendirebileceğimiz Nazilli İlçesi, Uzunçam Değirmenbaşı (Çoban dede) Türbesi içten ve dıştan altıgen planlı, kubbe ile örtülüdür. Cepheler 3.50 m.dir. Kubbe onikigen kasnağa oturmaktadır. Yapı moloz taş üzeri sıvalıdır. Türbenin giriş kapısı doğu cephededir. Güney cephede dikdörger pencere bulunmaktadır. (Foto 21). Nazilli Arpaz’da, arşiv kayıtlarında Selçuk Hatun Türbesi ve Zaviyesinden bahsedilmektedir. İçeriden ve dışarıdan altıgen planlı olan türbenin doğu cephesi taç kapı formundadır. İçerde iki danduka formlu mezar vardır. Türbe yüksek altıgen kasnak üzerinde kubbe ile örtülüdür. Selçuk Hatun Türbesi de aynı döneme aittir (Foto. 22).

Foto. 211: Değirmenbaşı (Çoban Dede) Türbesi Foto. 222: Arpaz
Selçuk Hatun Türbesi

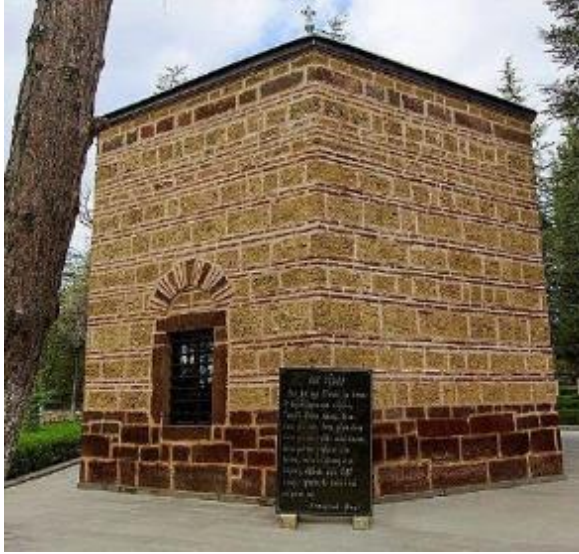
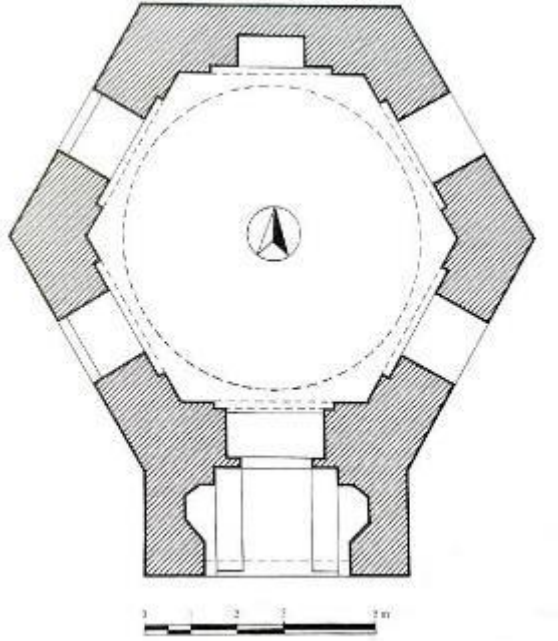
Bölgede yapılan yüzey araştırmalarında Nazilli Yazırlı mahallesinde altıgen planlı, cepheleri kemerle düzenlenmiş erken tarihli bir türbe tespit edilmiştir. Yazırlı zincirli türbe aynı geleneği sürdürmesi bakımından önemlidir. İçinde bulunan mezar tahrip olmuştur. Türbe geçirdiği onarımlarla da özgün özelliklerini kısmen kaybetmiştir. Plan düzenlemesi ve mimari özelliklerinden XIV-XV. yüzyıllara tarihlendirilebilir (Foto. 23).

Foto. 233: Yazırlı Zincirli Dede Türbesi

Foto. 244: Yazırlı Zincirli Dede Türbesi

Çizim 2: Birgi Sultan Şah Türbesi (E. Daş'dan) Foto. 255: Söğüt Ertuğrul Gazi Türbesi

Söğüt Ertuğrul Gazi Türbesi (XIII. yüzyıl sonu) (Daş; 2007, s. 152) içerden ve dışarıdan altıgen planlı, almasıık duvarlıdır. Aydın beyden sonra yine bir beyliğin kurucularından biri olması bakımından önemlidir. Ayrıca iki türbe de yakın tarihlere aittir.

Foto. 266: Alanya Pir Alaaddin Türbesi 1363

Kayseri Döner Kümbet (XIII. yüzyıl son çeyreği) (Önkal, 1996, s. 190-196), Erzurum Anonim Türbe de (XIII. yüzyıl son çeyreği) (Önkal, 1996, s. 200-203), Erzurum Gümüşlü Kümbet (XIII. yüzyıl son çeyreği) (Önkal, 1996, s. 203-206), Ahlat Hüseyin Timur Türbesi (1279-1280) (Önkal, 1996, s. 210-214) dışarıdan oniki gen içerden daire planlıdır.

Tire Yağlıoğlu Türbesi (XV. yüzyıl Başı) (Önkal, 1991, s. 41-47) Cağaloğlu Ali Paşa Türbesi (XV. yüzyıl İlk yarısı) (Önkal, 1991, s. 48-56), Birgi Sultan Şah Türbesi (1310) (Çizim 2; Foto 24)) (Daş, 2001, s. 124-126), Alanya Pir Alaaddin Türbesi dışarıdan ve içeriden altıgen planlıdır. Aydınoğulları döneminden kalan bu türbeler, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemleri dahil olmak üzere Anadolu Türk türbe ve kümbet mimarisinde, sekizgen ve onikigen planlı çokgen veya kare planlı türbeler kadar çok tercih edilmemiştir. Şimdilik ortaya çıktığı kadarıyla Aydınoğulları Beyliği mimarisi bu konuda dört örnekle önemli bir sayıya ulaşmıştır.

Üzerindeki inşa kitabesi ile Aydınogullarının bilinen en erken tarihli yapısı olan Sultan Şah (Ümmü Sultan, Hanzade Hatun binti Aydın) Türbesi (Uzunçarşılı, 1929, s. 114-115; Ertuğrul, 1995, s. 172-177; Daş, 2001, s. 126) Aydın Bey Türbesinin tarihlendirilmesi açısından önemlidir. Aydın oğlu Mehmet Beyin 1307 yılında Birgi'ye hâkim olması 1308 yılında Birgi merkezli Beyliğini kurmasından hareketle, bu tarihten önce babası Aydın Beyin en geç 1307 yılında vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Türbenin inşasında kullanılan moloz ve kırma taş malzeme, henüz beyliğin kurulmaması ve maddi güç yetersizliği ile açıklanabilir. Kasnaksız kubbe örtülü Türbenin içeriden daire dışarıdan altıgen planı, sade ama geleneksel mimari elemanları da teknik imkânların henüz oluşmadığını ve siyasi bir güçten daha çok henüz bölgenin fetih ve iskânıyla boyun bölgede bulunduğunu göstermektedir. Bu durumda Türbe XIV. yüzyıl başına ait olmalıdır. Aydın Bey Türbesi, Türk Sanatında fazla örneği olmayan dışarıdan altıgen planı yanında ayrıca içeriden de daire planlı olması açısından ünik bir örnektir.

Kaynakça

Adak, M. (2022). İzmiroğlu Cüneyd Bey (Ö.1426): Hayatı Kişiliği ve Mücadeleleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 41, 246-275.

Ahmed bin Mahmud. (2011). *Selçuknâme* (Merçil, E. Haz.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Ahmed Eflâkî. (2012). *Ariflerin Menkıbeleri* (Yazıcı, T. Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Ahmed Tevhid. (2016). Aydın Oğulları (Erdoğan, M. A. Haz.). *İzmir Araştırmaları Dergisi*, 3, 75-79.

Akın, H. (1968). Aydınogulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. (2. bs.).

Armağan, A. M. (2006). *Asya'dan Anadolu'ya Türklerin Anı Defteri*. Tire: Bilkar Matbaacılık.

Armağan, A. M. (2009). *Ege Tarihi Coğrafyası*. Kemalpaşa: Özden Ofset Matbaacılık.

Armağan, A. M. (t.y.). *Aydınoğulları Beyliği*. Tire: Tire Belediyesi Yayınları.

Âşıkpaşazâde. (2013) *Âşıkpaşazâde Tarihi (Osmanlı Tarihi 1285-1502)* (Öztürk, N. Haz). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Ayönü, Y. (2014). *Selçuklular ve Bizans*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ayönü, Y. (2015). İslâm ve Bizans Kaynaklarına Göre Antiokheia Savaşı. *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 1/(1), 1-13.

Balık, İ. (2021a). II. Haçlı Seferinin Gerçekleştiği Dönemde Denizli ve Çevresinin Siyasi Yapısı. *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)*, 6, 1-20.

Balık, İ. (2021b). II. Haçlı Seferinin Seyrini Değiştiren Savaş: Kazıkbeli. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi USAD*. 15, 31-62.

Baykara, T. (1969). *Denizli Tarihi (İkinci Kısım 1070-1429)*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Baykara, T. (2013). Aydınoğullarının İlk Devirlerine Ait Mülâhazalar. Ersan, M., Kanat, C. & Şeker, M. (Haz.), *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu 2010 – I Aydınoğulları Tarihi Bildiriler* içinde (s. 33-41). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Baykara, T. (2017). Gediz Vadisinde Germiyan-Aydın Çekişmesi ve Germiyanlıların Menşei Hakkında. Ersan, M. & Şeker, M. (Haz.), *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-III Germiyanogulları Beyliği Bildiriler* içinde (s. 3-11). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Bayram, C. (2016). *Karamanoğulları Tarihi*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.

BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi). (1995). *166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530)*. Dizin ve Tıpkı basım, Ankara.

Cahen, C. (2012). *Osmanlılardan Önce Anadolu* (Üyepazarcı, E. Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (4. bs.).

Celep, M. (2017). *Düsturname-i Enveri'nin Transkripti ve Türk Kültür Tarihi Bakımından Değerlendirilmesi (XVIII. Kitap-Aydinoğulları)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Darkot, B. & Yinanç, M. H. (1979). Aydın. *İslam Ansiklopedisi* (C: II, s. 61-63). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Daş, E. (2001). Birgi Sultan Şah Türbesi. Ünal. H. R. (Haz.). *Birgi Tarihi, Tarihî Coğrafyası ve Türk Dönemi Anıtları* (s. 123-126). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Demirkent, I. (2005). *Bizans Tarihi Yazıları (Makaleler-Bildiriler-İncelemeler)*. İstanbul: Dünya Kitapları Yayınları.

Deuilli Odo (2021). *İkinci Haçlı Seferi VII. Louis'in Doğu'ya Seyahati* (Togaç, C. Çev.). İstanbul: Kronik Yayınları.

Dinç, R. (2001). Aydın (Tralleis) ve Çevresinin Durumu. *Aydın Kültür Sanat Bülteni*, 11, s. 27-29.

Dinç, R. (2011). Antiocheia Ad Maeandrum Yakınlarındaki Roma Köprüsü. Özkan, A. & Dönmez Ş. (Ed.), *Karadeniz'den Fırat'a Bilgi Üretimleri/Önder Bilgi'ye Armağan* (s. 111-128). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Dukas (1956). *Bizans Tarihi* (Mirmiroğlu, VI. Çev.). İstanbul: İstanbul Matbaası.

Ebü'l-Fidâ. (2017). *Ebü'l-Fidâ Coğrafyası (Takvimü'l-Büldan)* (Şeşen, R. Çev.). İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Erdoğan, M. A. (2016), *Kanuni Sultan Süleyman Devri Aydın İli Evkaf Defteri (Metin ve İnceleme)*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Eröz, M. (1986). Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 12, 39-43.

Ersan, M. (2010). *Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı*. Ankara: Birleşik Yayınevi.

Ertuğrul, A. (2009). *Anadolu Selçukluları Devrinde Yazılan Bir Kaynak: Niğdeli Kadı Ahmed'in El-Veled'üş-Şefik Ve'l-Hâfidü'l-Halîk'i* (C. I) (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ertuğrul, S. K. (1995). *Anadolu'da Aydınoğlu Dönemi Mimarisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Genç, M. (2014). Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kökboya Ve Cehri İle İlgili Bazı Kayıtlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 13, 174-212.

Gökbek, A. & Şölen, H. (1936). *Aydın İli Tarihi* (C. 1). İstanbul: Ahmed İhsan Basımevi.

Gömeç, S. (2010). Boyla ve Baga Unvanı. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1/(1), 73-81.

Gülbetekin, M. (2017). *Mekânın Hafızası Yer Adları*. İstanbul: Hitabevi Yayınları.

Gündüz, T. (2021). *Oğuz Kağan Destanı (Reşideddin Oğuznâmesi)*. İstanbul: Yeditepe Yay. (7. bs.).

Güney, S. (1975). *Büyük Menderes Bölgesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Güzelçiçek, S. (2019). *Kalkaşendî'nin Subhu'l A'şâ'sında Anadolu Şehirleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

İbn Battûta Tancî (2015). *İbn Battûta Seyahatnâmesi* (Aykut, A. S. Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (4. bs.).

İbn Bibi. (1996). *el-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-umûri'l- Alâiyye* C.II (ÖZTÜRK, M. Haz.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

İnalcık, H. (1987). *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*. Ankara: Türk Tarih Kurumu. (2. bs.).

Kafesoğlu, İ. (1982). Türk Bulgarların Tarih ve Kültürüne Kısa Bir Bakış. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 10-11, 91-124.

Kaymaz, N. (2009). *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyasü'd-din Keyhüsrev ve Devri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî. (2000). *Müsâmeretü'l-Ahbâr* (Öztürk, M. Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kılavuz, B. N.; Adak, Mutlu; Aydınoğulları'nın Atası: Aydın Bey ve Türbesi, *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, Konya 2022, 71-108.

Koca, S. (2013). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınları. (2. bs.)

Koç, Ü. (2009). Ortaçağlardan XVI. Yüzyıl Sonlarına Tekstil Boyacılığı. *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, VI/1, 109-155.

Kofoğlu, S. (2006). *Hamidoğulları Beyliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Konukçu, E. (2016). Aydın İli'nin Gelişiminde Aydın Bey. Erdoğan, M. A. & Pfeiffer Taş, Ş. (Ed.), *Tire Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (C. 2) içinde (s. 109-118). İstanbul: Tire Belediyesi Yayınları.

Köprülü, M. F. (2006). *Tarih Araştırmaları I* (Taştan, Y. K. Haz.). Ankara: Akçağ Yayınları.

Köprülü, M. F. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu* (Köprülü, O. Haz.). İstanbul: Alfa Yayınları.

Köprülü, M. F. (2016). Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar *İzmir Araştırmaları Dergisi*, 3, 81-108.

Köprülü, M. F. (2017). Aydın Oğulları Tarihine Ait (Erdoğan, M. A. Haz.). *İzmir Araştırmaları Dergisi*, 5, 183-192.

M. Mehmed Neşrî (2013). *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)* (Öztürk, N. Haz.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Merçil, E. (1991). Aydınoğulları. *İslam Ansiklopedisi* (C. 4, s. 239-241). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Metin, T. (2014). Ortaçağ Akdenizinde Menteşe Beyliğinin İktisadî Faaliyetleri ve At Ticareti. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173 (173) , 255-272.

Oruç Beğ, (2008). *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)* (Öztürk, N. Haz.). İstanbul: Çamlıca Yayınları. (2. bs.).

Önkal, H. (1991). *Tire Türbeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Önkal, H. (1996). *Anadolu Selçuklu Türbeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (Pektaş, M. Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Rûhî Tarihi (Cengiz, H. E. & Yücel, Y. Haz.). *Belgeler*. (1992), XIV/(18), 359-472.

Sağıt, B. & Teoman, G. (2013). Aydınoğlu Beyliği Sikkeleri. Ersan, M., Kanat, C. & Şeker, M. (Haz.), *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu 2010 – I Aydınoğulları Tarihi Bildiriler* içinde (s. 309-341). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Sevim, A. (1936). Keyhusrev I. *İslam Ansiklopedisi* (C.25, s. 347-349), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Söner, R. H. (2017). Antiokheia Ad Maeandrum Antik Kenti. *Humanitas Dergisi*, 5(9), 139-153.

Sönmez, E. (2017). *571 Numaralı Evkaf Defterine Göre Aydın Vakıfları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Strabon. (2012). *Geographika (Antik Anadolu Coğrafyası Kitap: XII-XIII-XIV)* (Pekman, A. Çev.). İstanbul: Arkeoloji Sanat Yayınları.

Şeker, M. (2013). Aydınoğullarının Kültür Hayatı ve Türkçeciliği. Ersan, M., Kanat, C. & Şeker, M. (Haz.), *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu 2010 – I*

Aydınöğulları Tarihi Bildiriler içinde (s. 363-381). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömerî. (2014). *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü'l Ebsâr)* (Batur, D. A. Çev.). İstanbul: Selenge Yayınları.

Şikârî. (2005). *Karamannâme* (Sözen, M. & Sakaoğlu, N. Haz.). İstanbul: Karaman Valiliği – Karaman Belediyesi Yayını.

Taneri, A. (2021). *Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı (Menâkıbü'l-Arifîn'in Değerlendirilmesi)* (Erdoğan, M. A. Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Teoman, B. (2018). Aydınöğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 1/(1), 119-136.

Turgut, V. (2016). Batı Anadolu Beyliklerinin Menşei Meselesi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, II/(3), 55-89.

Tülüce, A. (2016). *Bizans Tarihyazımında Öteki Selçuklu Kimliği*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları. (2. bs.).

Umar, B. (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Yayınları. (2. bs.).

Uzunçarşılı, İ. H. (1929). *Kitabeler ve Sahip, Saruhan, Aydın, Menteşe, İnanc, Hamit Oğulları Hakkında Malumat*. İstanbul: Devlet Matbaası.

Uzunçarşılı, İ. H. (2003). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu. (5. bs.).

Ünal, T. (2007). *Karamanoğulları Tarihi* (Güler, A. & Akgül, S. Haz.). Ankara: Berikan Yayınları. (2. bs.).

Varlık, M. Ç. (1974). *Germiyan-oğulları Tarihi (1300-1429)*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Witteck, P. (1999). *Menteşe Beyliği* (Gökyay, O.Ş. Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu. (3. bs.).

Yazıcızâde Ali. (2009). *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçuklu Tarihi)*. (Bakır, A. Haz.). İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Yinanç, M. H. (1929). *Düsturnamei Enverî*. İstanbul: Evkaf Matbaası.